

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ		SOMMAIRE
1944	ՅՈՒՆԻՍ - ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	1944 Juillet - Décembre
	ԹԻՒ 7-12	N. 7-12
ՀՐՁԱԲԵՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹ	Էջ	PAG.
Ն. Ս. Պիոս ԺԲ. Սրբազն Քահանայապետի Ս. Կիւրեղ Աղեքասնդրացին մահուան 1500- ամեակին առիթով	49	49
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ		
Հ. Ե. Փէչիկեան. — ՄԵԽՐՈՎ Սէթ	61	61
ԼԵԶՈՒԿԳԻՏԱԿԱՆ		
Հ. Թ. Թովմանան. — Համառոտ ակնարկ մը ներկայ Հայերէնին վրայ	69	69
ԳՐԱԿԱՆ		
Հ. Յ. Թորոսիան. — ՎԵՆԵՏԻԿ	74	74
Հ. Ա. Ալիշան. — Հայոց աւեղազօր Տրդատ թագաւորի մահը (Քերթուած, թրդ. այս.)	82	82
Հ. Վահան Յովհաննէսեան)	87	87
Արմավիրեան. — ՏԵԽԱՆՔՆԵՐԸ	88	88
Հ. Ա. Ալիշան. — Անտիկ փշրանք մը	89	89
Յ. Նիրէօ. — Գնչուն անտառին մէջ (թրդ.)	93	93
Յովհան Հայկազ. — Քնարական կտորներ, (Հ. Արսէն Կոմիտաս Բագրատունի, Նարեկ, Միհթար Սեբաստացի)	93	93
ԿՐԹԱԿԱՆ		
*** Ռւզղահայեաց գրութիւնը եւ անոր աղ- գեցութիւնը աշակերտին վրայ (թրդ. «Մը- ներվայ»էն)	91	91
ԳՐԱԽԱԾԱԿԱՆ		
Հ. Մ. Ճ. — Արարատ «Հայկական եղերերդ» (Հեղ. ձեռդուէ ֆակերածծի)	94	94
RECENSION		
P. M. Dj. — Ararat (poésie de G. Fagherazzi, traduite en 28 langue)	94	94

1843-1944

ԲԱՀՄԱՎԵԿ

ՀԱՅԴԻՍԱՐԱՆ

Գուղևական - Գրական - Գիտական - ԲարոՅական

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԹԻՒ 7-12

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ԴԱԶԱՐ

ՀՀ ԶԱՔԵՐԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹ

Ն. Ա. ՊԻՈՍ ԺԲ. ՍՐԲՈԶՈՒ ՔՈ.ՀՈ.ՆՈ.ՅՈ.ՊԵՏԻ
Ա. ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՑԻՆ ՄԱՀՈՒՆ 1500-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹՈՎ

ԵԿԵՂ ԵՑԻՈՅ ՃՇՄԱՐԻՏ ՄԻՋԻԹԻՒՆԸ

ԱՐԴՈՅ ԵՂԲԱՑՐՆԵՐ
ՈՂՋՅՆ ԵՒ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

⁽¹⁾ θηντηθή δέ, 4 Migne PL. 50, 467;

⁽²⁾ *Romanian Jq.*, 2, 1897, 471:

(3) *Թուղթի հետին անդ* 552:

⁽⁴⁾ *Umanit*, 2, 953, 956-7; *k*, 9:

(5) Θουληθ απ λαμπρήν θέτητον, *Migne PL*, 54, πλ. 891.

686-73

յայտուի Ս. կերպեղի հեղինակութեան նկատմամբ՝ նաև կ. Պոլսի Ե. Տիեզերական ժողովը⁽⁶⁾, եւ աւելի ուշ՝ քիչ տարիներու հեռաւորութեամբ միայն, երբ կը վիճուէր երկու կամքերու խնդիրը Քրիստոսի մէջ, դարձեալ իր վարդապետութիւնն է որ թէ՛ Լատերանի Ա. ժողովին⁽⁷⁾ եւ թէ՛ Զ. Տիեզերական ժողովին մէջ արժանապէս եւ յաղթական կերպով գերծ կը հռչակուէր Միակամներու սխալներէն, որոնցմով վարակուած կ'ամբաստանէին յանիրաւի: Եւ ստուգիւ ըստ վկայութեան Մեր մէւս Նախորդին Ս. Աղաթոնի «Եղաւ անախոյեան ճշմարտութեան»⁽⁸⁾ եւ «ամէնէն անդրդուելի քարոզիչը ուղղափառ հաւատքին»⁽⁹⁾:

ԶԱՀ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱԽՈՅԵԱՆ ԱՌԱՋԵԼԱԿԱՆ ԶՈՐՈՒԹԵԱՆ

Անհրաժեշտ կարեւոր կը համարինք, — համառակի գրելով հանդերձ
իր վրայ, — ներկայացնել ամենուն աչքին առջեւ անոր անաղարտ կեանքը,
հաւատքն ու առաքինութիւնները, եւ մանաւանդ ամէնէն առաջ անոնց՝ որոնք
պատկանելով Արեւելեան Եկեղեցւոյ, իրաւամբ կը պարծին քրիստոնէական
խմասութեան այս ջահով, եւ ախոյեանոյի առաքելական ոռոութեան:

Ծնունդ ազնուական լինտանիքի մը, եւ ըստ աւանդութեան 412ին բարձրա-
նալով Աղեքսանդրիոյ հայրապետական Աթոռին վրայ՝ պայքարած է նախ
նովատեաններու եւ ուրիշ չարալիզու ու խեղաթիւրող մոլորեաններու դէմ,
թէ՛ խօսքով եւ թէ՛ գրութիւններով ու շրջաբերականներով, յայտ բերելով
եր մէջ արթնութիւն եւ արիութիւն։ Յետոյ երբ Արեւելքի զանազան կողմերը
սողոսկիլ սկսաւ Նեստորի ամպարիշտ հերետիկոսութիւնը, ան որպէս ժիր եւ
հսկող հովիւ, չուտով երեւան հանեց կործանարար նոր սխալները եւ ամէն
հնարք գործածեց հեռացնելու զանոնք իր հօտէն։ այդ շրջանին՝ եւ մանաւանդ
Եփեսոսի ժողովի ընթացքին, հանդիսացաւ անյաղթ ուսուցիչ եւ ամենաիմաս-
տուն վարդապետ Մարիամ Կոյսին աստուածամայրութեան, Քրիստոսի մէկ
անձնաւորութեան, եւ Հոռմի Քահանայապետին գլխաւորութեան։ Մեր ան-
միջական երջանկայիշատակ Նախորդը Պիոս ԺԱ. իր «Լոյս ճշմարտութեան»⁽¹⁰⁾
շրջաբերականին մէջ արդէն, 1931ին նոյն Ս. ժողովին 1500ամեակին առթիւ,
փառաւոր կերպով նկարագրած ու ցոյց տուած ըլլալով մեծ դերը զոր ունե-
ցաւ Ս. Կիւրեղ այս ամենածանր հակածառութեան մէջ, աւելորդ կը նկատենք
Մւնք եւս հոս կէտ առ կէտ կուելու և և

Բաւական չէս առ կէտ կրկին անոր անդրադառնալ :
Հերետիկոսութիւններուն դէմ, պաշտպանել պատրաստակամ փոյթով՝ կաթու-
ղիկէ վարդապետութեան ամբողջութիւնը, եւ ցայտուն կերպով ներկայացնել
զայն իր ամբողջական լոյսին մէջ, այլ ամէն ճիզ թափեց ճշմարտութեան
ուղիղ ճամբուն վրայ բերելու մոլորեալ եղբայրները : Եւ ստուգիւ Անտիոքի
գաւառին եպիսկոպոսները մինչեւ այն ատեն չէին ճանչցած Եփեսոսի Ժողովին
հեղինակութիւնը . Ս. Կիւրեղի ջանքով է որ յետ երկար տատամսութիւններու՝
դարձան անոնք վերջապէս լիուլի համաձայնելու : Ու կնքելէ վերջ Աստուծոյ
օգնութեամբ այսպիսի բախտաւոր խաղաղութիւն մը եւ զայն պատպանելէ

(6) *Umnab* *θ.*, 231:

(7) *Մանսի*, Ճ., 1076:

⁽⁸⁾ *Մահսի, ԺԱ, 270:*

Վերջ իր բովանդակ կորովով բոլոր անոնց դժմ՝ որ կը մթագնէին ու կը պղտոքէին զայն, արժանացած այլեւս վարձքի եւ երկնային փառքին, 444ին ոսկինեռու արգունքին մէջ կը թռչէր երկինք:

խիտ, համելացն, ասուս Ա և Տ կամ Ե և Յ ամպարշտութիւններու դժու ։
օր ա՛լ աւելի սպառնական դարձող ամպարշտութիւններու դժու ։
Նման արդիւնք մը ձեռք բերելու համար, բացարձակապէս կարեւոր է
որ ամենքը հետեւելով Ս. Կիւրեղի հետքերուն՝ ունենան այն համելացնու-
թեան ողին, օժտուած երրեակ կապերով՝ որոնցմով Յիսուս Քրիստոս, Հիմ-
նագիրը Եկեղեցւոյն, ուզեց որ ան միացած ըլլայ իրմէ հաստատուած գե-
րագոյն եւ անկազելի զօղոով. այսինքն միակ կաթողիկէ հաւատքով, սիրովն
ըստոյն եւ ընկերին, եւ հուսկ հնագանդութեամբ եւ հպատակութեամբ օրի-
Աստուծոյ եւ ընկերին, եւ հուսկ հնագանդութեամբ նոյնինքն աստուածային Փրկիչէն։
նաւոր Նուիրապետութեան՝ սահմանուած նոյնինքն աստուածային Փրկիչէն։
Այս երեք կապերը, ինչպէս լաւ դիտէք արգոյ Եղբայրներ, այնքան հարկաւոր
են՝ որ եթէ մէկը կամ միւսը պակսի, անկարելի է նոյնինք ըմբոնել Քրիստոսի
Եկեղեցւոյն մէջ ճշմարիտ միութիւն եւ համաձայնութիւն։

Մինիթին քրիստոնեական, չլիւթեան, լիզ

Կը փափաքինք որ Աղեքսանդրիոյ Ս. Հայրապետը, ինչպէս իր փոթորկութերուն, այսպէս նաև այս մեր օրերուն՝ ըլլայ ամենուն համար Ուսուցիչնեւ պայծառ օրինակ՝ թէ՝ յօժարամիտ կերպով իրազործելու եւ թէ ուժգին կերպով պահպանելու համար սոյն անկեղծ միաբանութիւնը հոգիներու։ Ուսկելով քրիստոնէական հաւատքի միութեան հարցէն, վատահ ենք՝ որ ոչ ոք կ'անդիտանայ անոր աննկուն ջանքը դայն պաշտպանելուն մէջ մէծագոյն ճիղերով՝ ինքն իսկ կը յայտարարէ. «Մենք որ իր միակ բարեկամ կը ճանչնանք ճշմարտութիւնը եւ ճշմարտութեան վարդապետութիւնները, պիտի չհետեւինք հերետիկոսներուն, այլ Ս. Հայրերու թողած հաւատքի հետքերուն վրայէն քալելով՝ պիտի պահպանենք, ի հեծուկս բոլոր մոլորութիւններու, աւանդը աստուածային յայտնութեան»⁽¹¹⁾։ Եւ մինչեւ ցմահ իսկ պատերազմելով այս բարտք պատերազմը՝ պատրաստ էր անոր հոգին կրելու ամէնէն ծանր ու դժնէ չարիքներն անդամ. «Իմ ամէնէն մէծ փափաքս է, կը դրէ ան, չարչարուիլ ու մեռնիլ Քրիստոսի հաւատքին համար»⁽¹²⁾։ Ու դեռ. «Ո՛չ մէկ անիրաւութիւն, ո՛չ մէկ անարդանք, ո՛չ մէկ նախատինք կը սասանեցնէ զիս... կը բաւէ որ հաւատքը լոկ մնայ ողջ ու անարատ»⁽¹³⁾։ Յանկալով այսպէս արի ու աղնուական ոգով նոյնիսկ մարտիրոսական արմաւենիին, թողած է սա մէծանձն խօսքերն ալ. «Վճռած եմ Քրիստոսի հաւատքին համար յանձն առնել ո՛ եւ է նեղութիւն, կրել ո՛ եւ է տանջանք, նոյնիսկ ամէնէն ծանրները չարչարանքներուն մէջ, մինչեւ իսկ մահն անդամ սիրով յանձն կ'առնեմ այս դատին համար»⁽¹⁴⁾. վասնդի, կը չարունակէ ան, «եթէ վախ- անանք քարոզելու ճշմարտութիւնը ի փառս Աստուծոյ՝ խուսափելու համար նեղութիւններէ, ի՞նչ երեսով պիտի կարենանք, ըսէ՛ք, պանծացնել ժողովուր- դին առջեւ մարտիրոսներուն պայքարներն ու յաղթանակները»⁽¹⁵⁾:

Եղիպատոսի մենաստաններուն ու յաղթանակները»⁽¹⁵⁾ : Նեստորական նոր աղանդին չուրջ, ան իրբեւ ամենարթուն հովիւ, կը զգուշացնէ արեղաները այսպիսի վարդապետութեան մը վտանգաւոր խաթէութիւններէն՝ ո՛չ թէ նիւթ աւելցնելու եղիներու նկատմամբ եղած ընդդիմախօսութիւններուն մէջ, այլ «որպէս զի, եթէ ոմանք (այսպէս կը գրէ անոնց) ձեր վրայ յարձակին՝ կարենաք ոչ թէ լոկ դուք զձեզ աղատել աղետալի սխալներէն, այլ եւ անոնց փուժ խօսքերուն դէմ կանցնելով ճշմարտութիւնը՝ կարող ըլլաք որպէս գորովալից եղբայրներ, առաջնորդել նաեւ ուրիշները եւ պատշաճ պատճառաբանութիւններով՝ յարդի մարդարիտի սէս պահպանել հաւատքը, աւանդուած առաքեալներէն սուրբ եկեղեցիներուն»⁽¹⁶⁾ : Ինչպէս յայտ է բոլոր անոնց՝ որ ուսումնասիրած են անոր նամակները, առաքուած Անտիոքացիներուն այս վէճերուն առթիւ, գիտէ ան պայծառօքէն ցոյց տալ թէ այս քրիստոնէական հաւատքը, զոր կը պարտինք փրկել ու պաշտպանել ամէն գնոլ, Ս.

(11) Մեկնութիւն Յովհաննու, Ա., 10,
Migne PG. 74, սիւն 419:

78: Μίγνε PG. 77, *μητέρα*

(13) $\theta_{mn} \neq \theta_{nm}$.

(14) *թուղթ* *d*, *անդ* 70:

(15) *թուղթ* թ, անդ 63:

(10) *புந்தில்* உ., முடிய 14:

(18) *Թուղթ կԱ. անդ* 325

(17) *θητη βιβλιον* 292-293

8

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՍԻՐՈՅ ՄԻԶ

Հաւատքին պէտք է ընկերանայ գեղեցիկ կերպով նաեւ սէրը։ Անով կը միանան հաւատացեալները իրարու եւ Քրիստոսի հետ։ Ներշնչուած եւ շարժած Ս. Հոգիէն՝ անխղելի կերպով իրարու կը կապէ ան՝ Փրկչին խորհրդական Մարմոյն անդամները։ Պէտք չէ որ հետեւաբար այս սէրը մերժէ բանալու իր բաղուկները եղբայրական զիրկընդիմումի մը մէջ սեղմելու համար ուղիղ ճամբէն չեղածները, բան մը՝ որուն մեծադրյն օրինակը տուաւ ինքնին Ս. Կիւրեղ իր բոնած ընթացքով։ Ան ստուգիւ ո՛քան որ կոռւեցաւ բոլոր կոռվովը նեստորի հերետիկոսութեան դէմ, սակայն շարժած սրտին բոցավառ սէրէն՝ կը հաստատէ թէ թոյլ չի տար երբեք՝ որ ուրիշ մը իրմէ աւելի սիրող յայտարարէ ինքլինքը նեստորին⁽¹⁹⁾։ Եւ այս առանց պատճառի չէ անշուշտ։ Հեռացածները եւ մոլորեալները նկատուելու են որպէն հիւանդ եղբայրներ՝ որոնց հետ հարկ է վարուիլ քաղցրութեամբ եւ փափկութեամբ։ Նկատմամբ այս խնդրին օդտակար է վերյիշել հոս Աղեքսանդրիոյ Ս. Հայրապետին հետեւեալ խոհական խորհուրդները։ «Խնդիրը, կ'ըսէ նա, մեծ զգուշաւորութեան պէտք ունի. որովհետեւ վիճերուն մէջ գործածուած խստութիւնը յաճախ շատերը լրբութեան կը տանի. լաւագոյն է հետեւաբար քաղցրութեամբ համբերել հակառակորդին դիմադրութիւններուն, քան թէ յանուն իրաւունքի սրդողեցնել զանոնք։ Այսպէս երբ օրինակ՝ հիւանդանալու ըլլայ անոնց մարմոյն մէկ մասը, ձեռքով կը շօշափենք զայն քննելու համար, նոյնպէս օգնելու է ինկած հիւանդ հոգիին՝ գործածելով հարկ եղած խոհեմութիւնը նման դեղի։ Այս ճամբով անոնք ալ քայլ առ քայլ պիտի հասնին հոգեկան կանոնաւոր կեանքը»⁽²⁰⁾։ Յետոյ այլուր կ'աւելցնէ. «Քաջ բժիշկներու ճարտարութեան նմանեցանք. անոնք իսկոյն կրակով եւ երկաթով անդթօրէն չեն խնամեր հիւանդութիւններն ու վէրքերը՝ երբ հազիւ երեւան գան մարդկային մարմոյն վրայ, այլ նախ կ'օծեն վէրքը թեթեւ սպեղանիով, թողլով խարանը եւ հասումը յարմար ժամանակի»⁽²¹⁾։ Վառուած էր վերջապէս դթած բարեսիրութեամբ մը մոլորեալներուն հանդէպ, յայտարարելու աստիճան բացայայտ կերպով՝ թէ վերջին ծայր խաղաղասէր է եւ բոլորովին հեռու բուռն վիճեր յարուցանելէ. մէկ խօսքով կը կրէր սրտին մէջ զոյդ փափաքը՝ սիրելու զամբնքը եւ սիրուելու իր կարգին ամենքէն»⁽²²⁾:

Ս. Վարդապետին մէջ յայտնուած այս տրամադրութիւնը միշտ համաձայն էլլու՝ կը փայլի մասնաւորապէս այն ժամանակ՝ երբ վէճին առաջին խստութիւնը մեղմանալէն վերջ, ամէն ջանք թափեց խաղաղութեան յորգործելու Անտիռքի զաւառին եպիսկոպոսները։ Խօսելով անոնց պատուիրակին մասին՝ այսպէս կը գրէ ի միջին այլոց. «Կը կարծէք թերեւս թէ ընդառաջ պիտի երթայ մեծ կոփաներու՝ կարենալ համոզելու համար զմեղ Եկեղեցիներու համերաշնորհ միութեան հարկաւորութեան նկատմամբ, որպէս զի ասով արգիլուի հերետիկոսներուն ծաղրանքը եւ սահճուի դիւական կամակորութեան մը դիմադրական ուժը։ Բայց նա մեղ արդէն այնպէս տրամադրի դատաւ այդ ծրագրին

(19) $\theta_{n+1} \bar{\theta}$ θ , $w_n \bar{q}$ 62:
 (20) $\theta_{n+1} \bar{\theta}$ $\bar{\theta} h$, $\bar{\theta} p$, w_s

Պահպատճենութեան մասին 322

(21) $\theta_{n\ell q} \beta$ dL, $w_n q$ 123-126:

(²²) $\theta_{nn} \frac{e^2}{\pi} \frac{\sigma L}{\rho}$, $\omega_n \eta$ 123-126;

(25) *թուղթից կա, անդ* 222-224:

(26) *β·ηιηθ λθ*, *ωηη* 174:

ցանկան գալ մերձենալ Անոր : Մանաւանդ թէ թո'ղ համոզուին ամենիք եւ համարին իբր սոյց իրականուրիւն՝ որ թնաւ երբեք պիտի չստիպուին փոխելու իրենց օրինաւոր ծէսերը եւ հին բնիկ օրէնսդրութիւնները՝ լատին ծէսին ու օրէնսդրութիւններուն հետ : Թէ՛ լատինը եւ թէ՛ արեւելիանը պէտք է որ հաւասար յարգի եւ հաւասար պայծառութեան մէջ պահուին, որովհետեւ կը զարդարեն երկուուն ալ հասարակաց Մայր՝ Եկեղեցին՝ արքայական նոխապահոյն զանազանութեամբ : Բացի ասկէ՛ նկատելու է որ այսպիսի զանազանութիւն մը ծէսերու եւ օրէնսդրութիւններու, որ կը ճգտի անադարտ ու անբոնաբարելի պահել ինչ որ իրավանչիւր Եկեղեցիի համար հին է եւ թանկացին, չի հակառակիր թնաւ նշմարիտ եւ էական միութեան զալափարին : Ամենէն աւելի մանաւանդ Մէր օրէրուն՝ երբ անհամաձայնութիւններն ու պատերազմի հնարապէտութիւնները գրեթէ ամենուրեք անջատեցին մարդիկն իրարմէ, հարկ է որ ամենըը, շարժած քրիստոնէական սէրէ, միշտ աւելի մղուին ամէն կարելի միջոցներով նորոգելու այս միութիւնը Քրիստոսի մէջ եւ Քրիստոսով :

9

ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱԲԵԼԱԿԱՆ, ԳՈՂՀԻՆ, ՀԵԾ

Հաւատքի ու սիրոյ գործերը պակասաւոր եւ անզօր են ամրապնդելու համար մեր միութիւնը Յիսուսի Քրիստոսի մեր Տիրոջ մէջ, եթէ չկոթնին այն անխորսակելի Վէմին՝ որուն վրայ հիմնուած է Եկեղեցին Աստուծմէ, այսինքն է Պետրոսի եւ իր յաջորդներուն գերազոյն Հեղինակութեան: Ս. Կիւրեղ Աղեքսանդրացի բռնած ընթացքը այս ամենածանր վէճին մէջ՝ սփանչելի կերպով կ'ապացուցանէ զայս: Ըլլա՛յ Նեստորական աղանդը յաղթահարելուն եւ ըլլա՛յ Անտիոքի գաւառին եպիսկոպոսներուն հետ համաձայնութիւն մը գոյացնելուն մէջ՝ ան ջանաց սերտագոյն եւ հաստատուն միութեան կապ պահել առաքելական Աթոռին հետ: Մտուղիւ, երբ արթուն Առաջնորդը տեսաւ որ Նեստորի սխալները ուղիղ հաւատքին ի վնաս՝ օրէ օր աւելի վտանգաւոր դառնալով կը սպրդէին ու կը տարածուէին ամէն կողմ, դիմեց նամակով մը Մեր Նախորդին Ս. Կեղեստինոս Ա. ին, ուր ի միջի այլոց կը կարգանք: «Որովհետեւ Աստուծած այսպիսի գործերու մէջ մեզմէ կը պահանջէ արթուն Հոկողութիւն, եւ եկեղեցիներու վաղեմի սովորութիւն մը կը յոցողորէ մեզ այս տեսակ խնդիրներն հաղորդել Զեր Սրբութեան, կը գրեմ Զեղի այս տողերս մղուած հարկեցուցիչ ստիլովականութենէ»⁽²⁷⁾: Այս խօսքերուն Հոռմի Քահանայապետը կը պատասխանէ յայտնելով փափաքը գրկելու զինքը «իրրեւ թէ ներկայ ըլլար իր նամակին մէջ... մանաւանդ որ կը թուի իրեն դտնել անոր մէջ ճիշտ իր զգացումները ի Տէր»⁽²⁸⁾: Ասոր համար Գերազոյն Քահանայապետը փոխանցեց այսպիսի ուղղափառ վարդապետի մը՝ առաքելական Աթոռին Հեղինակութիւնը, որուն գօրութեամբ ան կը պարտէր խնամքով գործադրել տալ Հոռմէական Սիւնչողին մէջ Նեստորին դէմ արդէն նախապետ Հանուած վճիռները:

(27) $\theta_{\pi L} \eta \theta_{J_1, \text{unif}} 79$

$$(28) \theta_{n+1} \neq \theta_n \text{ for } n \in \{1, 2, \dots\}$$

Յայտնի է ամենուն՝ արգոյ Եղբայրներ, որ Աղեքսանդրիոյ Հայրապետը
Եվեսոսի ժողովին մէջ կատարեց պաշտօնապէս դերը Հռոմի Քահանայապե-
տին, որ յետոյ զրկելով Հոն միանդամայն իր յատուկ Նուիրակները՝ կը պատ-
ռուիրէր անոնց յարգելու Ս. Կիւրեղին գործն ու հեղինակութիւնը։ Նա մինչեւ
իսկ Հռոմի եպիսկոպոսին անունով Նախարահեց այն Ս. Ժողովին եւ ամենէն
առաջ ստորագրեց արձանադրութիւնները։ Այնքան յայտնի էր ամենուն աչքին
առաջ ստորագրեց արձանադրութիւնները։ Այնքան յայտնի էր ամենուն աչքին
առաջեւ համաձայնութիւնը Հռոմի եւ Աղեքսանդրիոյ Աթոռներուն միջեւ՝ որ
Ժողովի երկրորդ նիստին՝ երր հրապարակաւ կարգացուեցաւ Ս. Կեղեստինոսի
Ժողովի երկրորդ նիստին՝ երր հրապարակաւ կարգացուեցաւ Ս. Կեղեստինոսի
նամակը՝ բոլոր Հայրերը միարերան գուցեցին. «Արդար է այս դատաստանը.
նոր Պօղոս Կեղեստինոսին, նոր Պօղոս Կիւրեղին, Կեղեստինոսին՝ հաւատքի
ամաձամանին, Կեղեստինոսին՝ որ համաձայն է Ժողովին, Կեղեստինոսին ամբողջ
պահապանին, Կեղեստինոսին՝ որ համաձայն է Ժողովին, Կեղեստինոսին ամբողջ
Ժողովը չորրակալութիւն կը յայտնէ։ Մէկ է Կեղեստինոսը, մէկ է Կիւրեղը,
Ժողովը չորրակալութիւն կը յայտնէ։ Մէկ է Կեղեստինոսի վրայ»⁽²⁹⁾։ Զարմանալի
մէկ է հաւատքը Տիեզերքին մէջ, Ծովու ու Յամաքի վրայ»⁽³⁰⁾։ Զարմանալի
չէ բնաւ հետեւաբար եթէ քիչ ժամանակ վերջը՝ նոյն Կիւրեղը կրցաւ գրել.
չէ բնաւ հետեւաբար եթէ քիչ ժամանակ վերջը՝ նոյն Կիւրեղը կրցաւ գրել.
«Իմ հաւատքիս ուղղութեան կը վկայէ թէ՛ Հռոմի Եկեղեցին եւ թէ՛ Ս. Ժողովը՝
«Իմ հաւատքիս ուղղութեան կը վկայէ թէ՛ Հռոմի Եկեղեցին եւ թէ՛ Ս. Ժողովը՝
որ գումարուեցաւ, ըսկելու համար այսպէս, տիեզերական ընդհանրու-
թեամբ»⁽³⁰⁾։

(29) *Umanuþ*, *Y*, 1287: *þetnæ*, *Migne*

(30) Զատագով. սե 76, սեւն 482

PG. 70, -27

Կեղեստինոս տակաւին քիչ համարելով շատ անգամներ անոր յայտնած ըլլալի վստահութիւնն ու երախտապարտութիւնը, ուրիշ բաներու կարգին կը գրայսպէս. «Ուրախակից ենք արթուն հսկողութեանդ համար, որ քու սրբութեանդ մէջ կը գերազանցէ նախորդներուդ օրինակները, որոնք նոյնպէս միշտ պաշտպանած էին քաջութեամբ ուղղափառ հաւատքի վարդապետութիւնները ... երեւան հանեցիր ամէնէն խորամանկ քարոզութեան մը խարեսպատիր սըտութիւնները ... քրիստոնէական հաւատքին պարծանքը կաղմեցին ոչ միայն քու անտեղիտալի յարումդ մէր կրօնքի գլխաւոր կէտերուն վրայ, այլ նաև մղած պայքարներդ թշնամիներուն դէմ, այնպէս ինչպէս ըրիթ՝ կոթնած Ս. Գրքին»⁽³³⁾: Ու երբ Ս. Քսեսոսս Գ., յաջորդ Ս. Կեղեստինոսի քահանայապետական աթոռին վրայ, կ'ընդունէր Աղեքսանդրիոյ Հայրապետէն խաղաղութեան եւ միութեան աւետիսը, կը յայտնէր անոր իր ուրախութիւնը սա բառերով. «Ահաւասիկ, մինչ Մենք սրտի անձկութեամբ կը սպասէինք; — զի կ'ուղենք որ ոչ մէկը կորսուի, — ձեր սրբութիւնը իր նամակով մեզի կը ծանուցանէր թէ ամբողջացուցած է եկեղեցւոյ մարմինը: Հիմա որ դարձած են երաքանչիւր մասերն իրենց անդամներուն վրայ՝ կաղմելու համար կրկին ամբողջութիւնը, կը յուսանք չտեսնել այլեւս օձտողներ մոլորելով ուղիղ ճամբարէն. վասնզի միեւնոյն ճշմարիտ հաւատքը կը պահանջէ ամենքէն մնալ ներսը իրենց տեղը...: Դարձան մեզի մէր եղբայրները, կ'ըսեմ մեզի, վասնզի հասարակաց կամքով հետապնդելով հիւանդութիւնը՝ ձեռք բերինք հոգիներու առողջութիւնը: Ցնծա՛ սիրեցեալ Եղբայր, եւ իրը յաղթող ուրախացիր, զի եկան միացան նորէն եղբայրները: Եկեղեցին գրկեց վերջապէս զանոնք զոր կը փնտուէր, զի եթէ կ'ուղենք որ ոչ մէկը կորսուի փոքրերէն, ո'քան աւելի պէտք ենք ուրախանալ առաջնորդներու բժշկութեան համար»⁽³⁴⁾:

Մեր Նախորդին այս խօսքերէն միխթարուած՝ Աղեքանդրացի Հայրապետը, անյալթ ախոյեան ուղղափառ հաւատքին եւ փոյթեանդն ճարտարապետ քրիստոնէական համերաշխոթեան, հանգչեզաւ կառապութեան քրիստոս :

ԴԱՐՁԼ ԴԵՊԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԾՈՅԸ
ԲԱԺՆՈՒԱԾ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

Ի Յ Ա Յ Ո Ւ Յ Ո Յ Ե Լ Բ Յ Յ Ր Ն Ե Ր Ո Ւ Ի
իսկ Մենք, արդոյ Եղբայրներ, այս պահանջալի Յիշտառակին 1500ամեակի
տօնախմբութեան առիթով, ոչինչ այնքան ուժգին կը փափաքինք ու, կը մաղ-
թենք, ո՞րքան տեսնել գործունէութիւնը բոլոր անոնց՝ ո՞ր քրիստոնէի անունով
կը պարձին, քաջալերելու օրէ օր ու առաջ մղելու դարձը բաժնուած Եղբայր-
ներու՝ գէպի Մեզի եւ Քրիստոսի միակ Եկեղեցին, զգոր պաշտպանութեամբ եւ
օրինակով Ս. Կիրքեղին: Նոյն եւ միակ հաւատքն ըլլայ ամենուն՝ մաքուր եւ
անխառն, միեւնոյն Սէրը՝ որ մեզ զամենքնիս միացնէ Յիսուսի Քրիստոսի խոր-
չըրդական Մարմնոյն, հուսկ միակ եռանդուն եւ գործունեայ հաւատարմութիւն
մը երանելի Պետրոսի Գահին հանդիպ: Այս գերազանց ու արժանագոյն գործին
թող նուիթեն իրենց բոլոր ուժերը՝ ոչ միայն անոնք, որ Արեւելքի մէջ կ'ապրին,
եւ որոնք փոխաղարձ յարգանքով, աղնիւ վարմունքով, անսասի-

(33) *θηνηηθ* θηνηηθ, 1-2 *Migne PL.* 50
461:

(³⁴) $\rho_{n\ell q} \rho$ b. 1, 3, 5, w_{nq} 602-604.

Մասնաւոր կերպով յետոյ լուսաւ ։ Կիւրեղը, չեն ընդունիր
որդիներուն՝ որոնք մէծարելով հանդերձ մէծալէս Ս. Կիւրեղը, ուր հանդիսաւոր կերպով
մէս կողմէն Քաղկեդոնի ժողովին հեղինակութիւնը, ուր հանդիսաւոր կերպով
որոշուեցան Յիսուս Քրիստոսի մէջ երկու բնութիւնները։ Թող խորհին ասոնք՝
որոշուեցան Յիսուս Քրիստոսի մէջ երկու բնութիւնները։ Թող խորհին ասոնք՝

այն որոշողութիւններուն, որոնք յետոյ նոր մոլորութիւններ ծագելուն՝ վըձ-ռուեցան նոյն Քաղկեդոնի ժողովէն։ Ստուգիւ կը գրէ ան յայտնապէս։ «Ո՞չ այն ամէն բան՝ որ հերետիկոսները կ'ըսեն՝ պէտք է իսկոյն մերժել ու մէկդի նետել, վասնզի շատ բաներ կը դաւանին անոնք ալ ճիշտ մեզի պէս… Նոյնը կը զօրէ Նեստորի համար ալ, բայց ո՛րքան որ ան կը հաստատէ երկու բնութիւններ՝ բացատրելու համար մարդկութեան եւ աստուածութեան տարրերութիւնը Բանին մէջ, եւ արդարեա ուրիշ է Բանին բնութիւնը եւ ուրիշ՝ մարդուն ընութիւնը, սակայն չի խոստովանիր միութիւնը մեզի հետ»⁽³⁵⁾։

զերծ կանխակալ կարծիքներէ, քննութեան ենթարկեն եւս, ները՝ տեսնելու համար բացուած իրենց առջեւ ճշմարտութեան ճամբան եւ դպալու, օժանդակութեամբ աստուածային չնորհքին, կոչը դէպի կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ ծոցը:

Ուրիշ բան այլեւս չի մնար Մեզի, արդոյ եղբայրներ, եթէ ոչ՝ Ս. Կիւրեղի այս 1500ամեակի տօնախմբութեան ամբողջ ընթացքին, խնդրել պաղատագին աղօթքներով՝ հզոր բարեխօսութիւնը Ս. Վարդապետին բովանդակ Եկեղեցւոյ, բայց մասնաւորապէս անոնց համար՝ որ Արեւելքի մէջ կը պարծին քրիստոնեայ անունով. Հայցելով մասնաւանդ որ բաժնուած եղբայրներուն եւ որդիներուն մէջ կատարուի անվրէպ այն՝ որոր ինքը օր մը այնքան ուրախութեամբ կը գրէր. «Ահաւասիկ դարձած միացած են կրկին Եկեղեցւոյ Մարմնէն բռնի անջատուած անդամները, եւ չկայ այլեւս բան մը՝ որ անհամաձայնութեան համար բաժնէ պաշտօնեաները Քրիստոսի Աւետարանը».

Ողի առած այս երջանիկ յոյսով, Զեղ իւրաքանչիւրիդ ուրոյն ուրոյն արդոյ Եղբայրներ, ինչպէս նաև ձեզի յանձնուած հօտին, կը չնորդէնք գորովագութ սրտով ի Տէլ Առաքելական Օրէնութիւն՝ իրեւ գրաւական երկնային չնորդէքներու եւ ապացոյց Մեր Հայրական բարեհաճութեան :

Տրուած Հռոմ, Ս. Պետրոսի մօտ, 9 Ապրիլ 1944, Կիրակի Յարութեան
Տ. Մ. Յիսուս Քրիստոսի, Մեր Քահանայապետութեան վեցելորդ տարին:

የኢ.ፌ.ዲ.ሪ

(35) *Pseudep. by T. Migne PG. 77, u.*
226:

(36) $\theta_{nL} \eta \theta \eta \theta \dots$

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՄՐՈՎՔԻ Յ. ՍԼԹԹԵԱՆ

(Հար. տե՛ս «Բազմավեպ» 1944, էջ 6)

Գրագետնի եւ Ռասումնակըռ

ինչպէս ըսկնք, Սէթեան, հակառակ մի-
ջավայրի օրինակին եւ սովորութեան՝ որ
միշտ առեւտուրի շուրջ կը դանար, ըն-
տրեց եւ բովանդակ կեանքով նուիրուե-
ցաւ գրական ասպարէզին։ Թէ ուսկից եւ
ինչպէս եղաւ ատիկա, ինքն է որ կը բա-
ցատրէ թէ 1890ին «Այն ինչ գեռ աննշան
ուսանող մի էլ ի Հայկեան Մարդասիրա-
կան Շեմարանի քաղաքիս», եւ մեծն Նա-
հապետն անմա՞հ ի հեծուկս ծերութեան
եւ բազմազբաղ կենացն բարեհաճեցաւ
պատուել զիմս անարժանութիւն ինքնադիր
նամակաւ՝ զիմս որպէս զմի ի ծանօթից
ինքեան պատանեաց կոչելով եւ ի նմին
ժամու խրախոյս կարգալով ինձ յուսումն
հայրենի գպրութեան, եւ եթէ կարացի
յետ գպրոցական կենաց մտանել յասպա-
րէզ ազգային գրագիտութեան՝ այդ կարեմ
ասել հաւաստեաւ թէ խրախուսական եւ
ներշնչող բանից Ալիշանի են չնորհք, որ
վառեաց իմ զնուրեն անշէջ՝ որ հրդեհեաց
զկեանս իմ ամբողջ»։ (նմկ. առ Հ. Ա.
Ղաղիկեան, 7 նոյ. 1923)։

Հացնել Հոյակապ հին դէմքերը — յատ-
կապէս հնդկահայ — եւ թէ խթան եւ
օրինակ դառնալ նոր սերունդներուն՝ աղ-

գասիրութեան եւ ուսումնասիրութեան :
Մեր մէջ բերելիք շատ մը հատակոտր-
ներուն մէջ — չկրկնելու համար զանոնք
չոս — կը տեսնուի թէ ո՞րքան չափ թա-
փած է զրաբարը սորվելու՝ ինքնօդնու-
թեամբ եւ զայն աւանդելուն մէջ յաջոր-
դոս սեռունդներուն :

իբրեւ արդիւնք իր պատմական հնագույթեան «Գտանին առ իս, կը գըէ բազում նշխարք հնութեանց զՀայոցն Հընդ կաստանեայց զորս յելեսուն եւ առաւել ամաց հետէ հաւաքեալ եմ աստի եւ անտի մեղուածան իմն յարատեւութեամբ, զի գիտեմ հաւաստեաւ թէ յետ մահուն իմոյ ոչ ոք փոյթ յանձին կալցի փրկել զայնս կորստենէ» (նմկ. առ Հ. Ղեւոնդ Տայեան 6. Յունիս 1923):

Սիրահար Խորենացիին՝ անոր օրինակին համեմատ ինքն ալ մինչեւ ծերութիւն աշխատող. «գեռ գրեմ անընդհատ ի հեծուկս տկարութեան անձին՝ հակառակ իսկ խորհրդոյ բժշկաց որք արգելուն զիս զբաղիլ զբական վաստակօք առ ժամանակ մի ցկազդոյր խանգարեալ եւ խախտեալ առողջութեան իմոյ յերեսաց բազմամեայ գեղերման իմոյ ի Հնդիկս՝ ուր զարուն կենացս փոխեցաւ յաշուն տերեւաթափ եւ վաղաժաման ծերութեան վիճակեցայ կորըստեամբ իմոյ առողջութեան եւ կորովոյ» (նմկ. առ Հ. Ա. Ղազիկեան, 7/11/1923):

Իր գրասէր-ուստմնասէր Հոգին է որ
ցաւով կը նկատէ մահացու Հարուածը Հայ
ազգին եւ Հայ գրականութեան նախորդ